

**Personalități militare
CLERUL MILITAR ÎNTRE IMPERATIVELE
NAȚIONALE ȘI CELE SPIRITUALE:
preotul maior Alexandru Soroceanu**

**MILITARY CLERGY BETWEEN
NATIONAL AND SPIRITUAL IMPERATIVES:
Major Priest Alexandru Soroceanu**

Doina Anghel,

*expert arhivist, Depozitul Central de Arhivă
„General Grigore Constandache” din Pitești (România)*

ORCID ID: 0009-0006-2277-0577

e-mail: anghel.doina0507@gmail.com

CZU:262.14(498)(092)

<https://doi.org/10.65870/cohorta.2025.2.06>

REZUMAT

Două dintre instituțiile fundamentale ale poporului român, Armata și Biserica, împărtășesc valori esențiale precum ierarhia, jurământul, sacrificiul și devotamentul, iar istoria lor este strâns legată. Preotul Alexandru Soroceanu ilustrează colaborarea dintre ele. Născut la 29 aprilie 1888 în Noua Suliță, Hotin, absolvent al Seminarului Teologic din Chișinău, a devenit confesor al garnizoanei Buiucani în 1920. A activat în mai multe regimente de artilerie, a promovat cinstirea eroilor naționali și a fost implicat în construirea Bisericii Sfinții Îngeri din Constanța. Avansat maior în 1940, a condus Serviciul Religios al Corpului I Armată și a participat la luptele din jurul Odesei înainte de a deceda la 12 august 1942.

Cuvinte-cheie: Biserică, preot militar, devotament, serviciu religios

ABSTRACT

Two of the Romanian nation's fundamental institutions, the Army and the Church, share core values such as hierarchy, oath, sacrifice, and devotion, and their histories are closely intertwined. Priest Alexandru Soroceanu exemplifies their collaboration. Born on April 29, 1888, in Noua Suliță, Hotin, he graduated from the Chisinau Theological Seminary and became confessor of the Buiucani garrison in 1920. He served in several artillery regiments, promoted commemoration of national heroes, and was involved in building the Church of the Holy Angels in Constanța. Promoted major in 1940, he served as head of the Religious Service of the I Army Corps and participated in the battles around Odessa before his death on August 12, 1942.

Keywords: Church, military priest, devotion, religious service.

În istoria deloc liniștită a poporului român, evoluția Bisericii și a Armatei au fost indisolubil legate. Cu cât încercările au fost mai mari, pericolele mai numeroase și grele, cu atât cele două instituții au trebuit să se mobilizeze din ce în ce mai mult pentru salvarea ființei și credinței neamului nostru. Pregătirea strict militară în vederea intrării României în război era constant însoțită de o „pregătire sufletească a oștirii pe temeiul religiunii”, considerată a avea o însemnătate covârșitoare¹. Această practică a fost oficializată la 18 mai 1915, când Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a ales, în unanimitate, pe iconomul Constantin Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București, ca „protopop sau supervisor al preoților de armată în caz de mobilizare, atașat pe lângă Marele Cartier General”².

După numirea în funcție, constatând absența unor reglementări cu privire la activitatea preoților din armată, atât în plan strict religios, cât și în ceea ce privește educația moral-patriotică, Constantin Nazarie propunea șefului marelui stat-major permanentizarea funcției de protopop al preoților din armată, recunoașterea lui ca șef religios în armată și emiterea ordinelor necesare în acest sens, numirea unui ajutor și accesul la informațiile privind preoții mobilizabili, elaborarea de norme clare ce să reglementeze conduita din armată și concentrarea preoților mobilizabili, pe corpuri de armată, pentru instruire.

Instrucțiunile asupra atribuțiilor preoților la armată, adoptate prin ordinul nr. 3451 din 28 octombrie 1915 al Marelui stat-major³, au sistematizat toate aceste propuneri. Cele șapte capitole ale acestor instrucțiuni stabileau modalitățile de recrutare a preoților, care urmau să provină, pe cât posibil, dintre cei licențiați în teologie, selectați pentru aptitudinile lor pastorale militare și pentru talentul oratoric. Se recomanda ca preoții să fie numiți, de preferință, din aceeași garnizoană unde erau dislocate regimintele – mai ales cele de infanterie –, pentru că erau deja cunoscuți de ostași.

În campanie, activitatea preoților era structurată pe două perioade distincte: perioada mobilizării și perioada operațiunilor. Pe parcursul celor două etape prestația preotului se desfășura pe două planuri: activitatea religioasă și activitatea pastorală. Activitatea religioasă consta în săvârșirea tuturor slujbelor religioase cerute de împrejurări, iar cea pastorală – în menținerea și ridicarea moralului trupei, în mângâierea celor suferinzi.

¹ Arhivele Militare Naționale Române - Depozitul Central de Arhivă „General Grigore Constandache” din Pitești (în continuare, se va cita AMNR-DCAP), F. *Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 1, ff. 1-2.

² *Ibidem*.

³ AMNR-DCAP, F. *Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 110, ff. 156-173.

Activitatea desfășurată de preoții militari în timpul Primului Război Mondial a determinat forurile politice române să ia măsuri pentru legiferarea organizării clerului militar. În expunerea de motive, ministrul de război, generalul Ioan Rășcanu, susținea că armata nu se putea dispensa de serviciul preoțimii:

Experiența războiului mondial a pus în evidență în mod hotărâtor necesitatea unei educații sufletești solide a armatelor și a dovedit că acele armate care au fost pregătite sufletește au putut înfrunta cu mai multă tărie greutățile de neînchipuit ale acestui război⁴.

În susținerea aceluiași proiect de lege, mitropolitul Moldovei, ÎPS Pimen Georgescu, în cuvântarea ținută la 8 iulie 1921 în Senat, afirma că:

Unul din multele învățăminte pe care lumea întreagă și îndeosebi noi românii l-am tras de pe urma războiului este și acela că unei armate, oricât de bine ar fi pregătită sub raportul mijloacelor de luptă, cea dintâi pregătire care îi trebuie este pregătirea sufletească⁵.

Ca urmare, prin *Legea privitoare la organizarea clerului militar*, discutată în aprilie 1921 și promulgată prin înaltul decret regal nr. 3378 din 20 iulie 1921, apoi prin *Legea și Regulamentul privitoare la organizarea clerului militar*⁶, cuprinse în înaltul decret regal nr. 1920 din 18 iunie 1924 erau admise în cadrele armatei preoții militari activi de orice rit, pentru „necesitățile confesionale și ale dezvoltării sentimentului religios” (art.1).

De asemenea, se instituționaliza o structură distinctă, care includea la minister „inspectoratul clerului militar”, având în frunte un episcop militar (numit „episcop de Alba Iulia”), general (art.15), iar la corpuri de armată și la divizii – câte un birou pentru clerul militar, condus de către un locotenent-colonel sau colonel, respectiv de către un maior sau locotenent-colonel. La regimente, exista câte un preot, căpitan, aparținând ritului religios al majorității militarilor. Pentru minoritățile religioase erau numiți în garnizoane câte un preot, pastor, rabin sau imam, ecumenismul având astfel, și în armată, teren fertil de afirmare.

În 1928 a intrat în vigoare un nou act normativ: *Regulamentul pentru serviciul religios în timp de pace și campanie*, iar un an mai târziu, *Legea pentru organizarea ministerelor* preciza că Direcția personalului avea și atribuții de încadrare în armată a personalului ecleziastic. Din 1931, importante și detaliate prevederi în domeniul asistenței religioase în armată erau cuprinse în *Instrucțiunile provizorii asupra serviciului religios în timp de pace și în timp de campanie*, ce conțineau 14 capitole și două anexe⁷ și în noua *Lege pentru organizarea clerului militar*, care avea 19

⁴ Șt. Pâslaru, 23 aprilie 1921: *Legiferarea organizării clerului militar*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 3, 1993, pp. 38-39.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 115 (29 mai), 1924.

⁷ *Monitorul Oficial*, nr. 132 (8 august), 1932.

articole, dar nu aducea modificări însemnate față de legislația anterioară. În perioada 1921-1939, la conducerea Episcopiei militare s-au succedat patru arhierei, cel mai dinamic, eficient și cunoscut în structurile armatei române fiind generalul de brigadă dr. Partenie Ciopron, hirotonisit episcop militar la 25 septembrie 1937 și investit în funcție la castelul Peleş, în ziua de 8 octombrie 1937. P. Ciopron luptase în Primul Război Mondial și fusese rănit în luptele de la Cașin-Oituz⁸.

Intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial a găsit clerul militar pregătit pentru continuarea misiunilor asumate încă din timpul primei conflagrații mondiale. Includerea preoților în structurile militare s-a realizat prin concurs pentru clerul militar activ și prin chemarea la mobilizare pentru ceilalți preoți. Astfel, la 22 iunie 1941, clerul militar includea: un episcop general de brigadă și un protopop colonel, la conducerea Episcopiei militare; 18 preoți de corp de armată cu grad de locotenent-colonel sau maior; 88 de preoți de garnizoană maiori⁹, cărora li se adăugau aproximativ 200 de preoți mobilizați pentru mari unități și unități.

Preotul Alexandru Soroceanu

Sursa: AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dosar nr. 90

Printre aceștia se număra și Alexandru Soroceanu, născut la 29 aprilie 1888 în Noua-Suliță, jud. Hotin, fiul diaconului Gheorghe Soroceanu și al Eufrosiniei. Al. Soroceanu s-a căsătorit, la 1 iulie 1912, cu domnișoara Liubovi Trifon. În 1914 li s-a născut un fiu, pe care l-au numit tot Alexandru¹⁰. Al. Soroceanu a urmat cursurile Seminarului Teologic din Chișinău, iar la 1 noiembrie 1920 a fost mobilizat provizoriu, asimilat gradului de căpitan și numit, prin ordinul ministerului de război nr. 33593/1920, în funcția de confesor militar al garnizoanei Buiucani din Chișinău, fiind trecut pe picior de pace la 1 aprilie 1921¹¹.

⁸ A. Pentelescu, *Înființarea Episcopiei armatei. Episcopii militari*, în *Armata și Biserica*, București, 1996, pp. 181-182.

⁹ I. Manole, *Preoții și Oștirea la români (1830-1948)*, Editura Daniel, Târgoviște, 1998, p. 107.

¹⁰ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, f. 1.

¹¹ *Ibidem*, f. 2.

85

37

ROMANIA
MITROPOLIA BASARABIEI

ARHIEPISCOPIA
CHIȘINĂULUI

Certificat de
căsătorie

CERTIFICAT.

Nr. 2286
1930 Martie 10

Arhiepiscopia Chișinăului certifică cum că, în registrele de stare civilă ale bisericii cu hramul Sf. Teodor, Siron, din parohia orașul Chișinău, cercul județul, de pe anul 1912, sub Nr. 40, este înscris următorul act de cununie. În anul una mie nouasute douăsprezece în ziua de întâi februarie s-a cununat: Alexandru al lui Theorghe Soroceanu absolvent al Seminarului teologic Chișinău, în etate de douăzeci patru ani ortodox, cu intâia cununie cu soția a lui Victor Trifon cetățean de onoare creditat în etate de douăzeci unu ani ortodox cu intâia cununie. Martori au fost din partea mirelui și din partea miresei: Mihail Ioan Ionico-Sorabchescu dogreanin, Nicolae Theorghe Bulubica locuitor, Simion Ioan Labolotnăi dogreanin și Vladimir Victor Trifon cetățean de onoare creditat. Fiindcă cununiei s-a săvârșit de preotul Teodor Potica cu cântărețul Vsevolod Critchii.

Tava timbrului este plătită

Arhiepiscop (R.D. Dănilă)

Secretar (C. N. Tomșa)

Arhiepiscop (R. Dănilă)

Certificat de căsătorie al preotului Alexandru Soroceanu

Sursa: AMNR-DCAP, F. Memorii Bătrâni, litera „S”, maiori, dosar nr. 90, f. 35.

35

ROMANIA

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHIȘINĂU

SERVICIUL Administrativ BIROUL Naționalității

Adresa poștală și telegrafică:
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHIȘINĂU
Telefon: 342 și 349

Nr. și Data
(A se repeta în răspuns):

C e r t i f i c a t
Nr.39753
"25" August 1939.

Noi, Primarul Municipiului Chișinău;
Având în vedere cererea înreg. la Nr.39753/1939,
a D-lui Alexandru Soroceanu, domiciliat în Craiova str.
G-1 Tătărescu Nr.32, cu referatul Biuroului Naționalității,
C e r t i f i c ă m :
Că preotul SOROCEANU ALEXANDRU, născut în Com. Nouă
Suliță Jud. Hotin, din părinți Gheorghe și Efrosinia în anul
1888, - e s t e de naționalitate română fiind înscris în
registru de naționalitate română al Primăriei Municipiului
Chișinău sub Nr.1267 lit. "S", împreună cu soția sa LIUBOVI.
SOROCEANU.-
Drept care s'a eliberat prezentul certificat.-

I M A R,

p. SECRETAR GENERAL,

Certificat de naționalitate al preotului Alexandru Soroceanu

Sursa: AMNR-DCAP, F. Memorii Bătrâni, litera „S”, maiori, dosar nr. 90, f. 35.

Comandantul militar al atelierelor și depozitelor CFR, colonelul Ion Călinescu, îi acorda preotului Al. Soroceanu, în foaia calificativă pentru perioada 1 noiembrie 1920 - 31 octombrie 1921, aprecieri exclusiv favorabile. El nota:

Ca comandant (sic!) al Brigadei 1 Roșiori și al garnizoanei Buiucani de la 1 decembrie 1920 până la 31 octombrie 1921, am avut foarte multe ocazii să constat în preotul militar Alexandru Soroceanu, confesorul garnizoanei Buiucani, multă râvnă și dragoste în îndeplinirea serviciului religios la capela militară în sus-zisa garnizoană. Pentru toate aceste frumoase și solide calități, îl propun să fie înaintat la gradul de confesor militar maior, ca o recompensă binemeritată pentru serviciile reale ce le aduce garnizoanei Buiucani¹².

În anul următor, colonelul Ilie Bălășescu adăuga:

Pe lângă calitățile arătate de predecesorul meu, pot adăuga că simte românește și lucrează din toată inima pentru propaganda națională; toate aceste calități îi dau dreptul a aspira prin excepțiune la toate distincțiile ierarhiei preoțești¹³.

Predicile pe care le ținea preotul Al. Soroceanu în unitățile militare din garnizoana Buiucani „au fost foarte bune, împlânzind pe calea sufletească, pe cei ce erau cu apucături spre rău”¹⁴.

Comandantul Regimentului 25 Artilerie și al subgarnizoanei Buiucani consemna următoarele în foaia calificativă pentru perioada 1 noiembrie 1923 - 31 octombrie 1924:

Cunosc pe s[finția] s[a] preotul Soroceanu de la începutul acestui an, în decursul căruia am avut ocazia de a-l vedea zilnic. Este nelipsit în mijlocul ostașilor cărora nu numai că le formează educația morală și sufletească, dar le și însuflă și acele sentimente care reies din noțiunea „păstoriei preoțești”. Întrebuințându-și tot timpul pentru menirea sa, am avut nenumărate ocazii a-l vedea instruind chiar soldații, la școlile de carte, condice, jocuri și diferite producțiuni, cu caracter național și patriotic. L-am admirat cu câtă perseverență și profundă pioșenie oficiază serviciul religios la capela militară, unde ostașii celor patru corpuri de trupă din această garnizoană găsesc o adevărată și încurajatoare mângâiere sufletească. În desele convorbiri ce am avut cu dânsul, am remarcat spiritul său de cel mai desăvârșit altruism, căci în loc de a căuta să-și îmbuneze situația materială prin cererea unei eparhii, el preferă a îndeplini funcția de confesor militar – fără cel puțin a fi activat – de atâția ani, cu singura mângâiere de a ști „că a pus și el o pietricică la întărirea zidului înconjurător al neamului Românesc”. Român în sânge, suflet și gândire, militar în convingerile sale de ordin politic-social, preotul Soroceanu este un element care nu trebuie lăsat să plece din cadrele active ale armatei. Îl recomand și îl propun cu toată insistența a fi activat și asimilat cu gradul ce îi dă dreptul, vechimea sa în serviciul și titlurile ce posedă¹⁵.

¹² *Ibidem*, ff. 4-4v.

¹³ *Ibidem*, f. 5.

¹⁴ *Ibidem*, ff. 6v.

¹⁵ *Ibidem*, f. 8.

La 1 aprilie 1925, prin înaltul decret nr. 1684/1925, Al. Soroceanu a fost mobilizat la Regimentul 30 Obuziere¹⁶, unde comandantul scria despre el în aceiași termeni elogioși:

Preotul Soroceanu, lipsit de parohie, și-a dedicat toată munca nevoilor spirituale ale regimentului. Foarte des între soldați, a căutat prin convorbiri și conferințe a stimula moralul trupe și al reangajaților, fiind foarte iubit de ei. Bun camarad cu ofițerii, de care de asemenea este stimat și iubit. Dezinteresat materialicește, s-a preocupat de nevoile spirituale ale reangajaților, ofițerilor și familiilor acestora, sacrificându-se numai din imboldul dragostei creștinești. Duce o viață privată foarte morală. Lipsit de vicii, activ, bun român. Nu lasă de dorit nici cu sănătatea. Este un preot de elită și merită cu prisosință avansarea excepțională în ierarhia preoților militari, dacă va satisface celelalte condiții. În ce privește vechimea, s[finția] s[a] preotul Soroceanu, deși este trecut în anuar cu vechimea 1 aprilie 1925, face serviciul ca preotul garnizoanei de la 1 noiembrie 1925¹⁷.

La 1 aprilie 1926, Al. Soroceanu a fost mutat la Regimentul 25 Artilerie¹⁸, unde era „nelipsit din mijlocul trupe, dând sfaturi ostașilor, contribuind astfel, într-o largă măsură la formarea educației morale și sufletești. Bun camarad. Este iubit și stimat de întreg corpul ofițeresc”¹⁹. La 1 aprilie 1927 a fost inclus, cu gradul de preot căpitan activ, în Regimentul 13 Artilerie, fiind numit confesor al garnizoanei Constanța²⁰. În această funcție și-a continuat activitatea educativă în rândul ostașilor, ținând prelegeri, ocupându-se „îndeaproape de starea spirituală a soldaților, în general, prin conferințele ținute în corpuri, cât și în special, pentru fiecare din cei aflați în închisori sau bolnavi prin spital”²¹. În plus, a luat inițiativa de a ridica o biserică militară în garnizoană²², depunând eforturi pentru strângerea mijloacelor financiare necesare²³.

Din comitetul care urma să se ocupe de construirea bisericii (actuala Biserică *Sfinții Îngeri* sau *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din Constanța) au mai făcut parte episcopul Constanței, Gherontie Nicolau, generalul Nicolae Macici și maiorul Ion Ionescu. La 7 noiembrie 1932 a fost obținută aprobarea de la Ministerul Apărării Naționale, iar construcția efectivă a bisericii a început abia după șase ani. Într-un istoric al bisericii, realizat în anul 1967, este consemnat faptul că planurile

¹⁶ *Ibidem*, f. 2.

¹⁷ *Ibidem*, ff. 9, 9v.

¹⁸ *Ibidem*, f. 2.

¹⁹ *Ibidem*, f. 10.

²⁰ *Ibidem*, f. 2.

²¹ *Ibidem*, f. 14.

²² *Ibidem*, f. 18.

²³ *Ibidem*, f. 22.

de construcție au fost întocmite de arhitectul-șef al Patriarhiei Române, Dimitrie Ionescu-Berechet²⁴, arhitectura fiind „în stilul bisericilor bizantine, cu o singură turlă impunătoare și cu adaptarea fațadei la stilul național cu coloane de piatră”²⁵.

Lucrările au durat doar un an și jumătate, la construcție participând atât militari, cât și civili, inclusiv elevi de la Liceul Industrial Constanța. Deși a fost terminată la sfârșitul anului 1939, biserica a fost sfințită abia la 20 octombrie 1940, de doi ierarhi, Gherontie Nicolau al Constanței și P. Ciopron, episcopul armatei, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, printre care și preotul maior Ilie Deleanu²⁶, confesorul de atunci al garnizoanei Constanța. Deși capela militară și-a păstrat numele până astăzi printre constănțeni, ea a slujit nevoilor spirituale ale soldaților doar până la 1 septembrie 1948, când autoritățile comuniste au luat decizia desființării clerului de armată. După această dată, lăcașul de cult a devenit biserică parohială, cu numele *Sfinții Îngeri*, funcționând și drept catedrală episcopală²⁷.

Preotul Al. Soroceanu nu a fost prezent la inaugurarea bisericii constănțene, pentru a cărei ridicare făcuse atâtea eforturi, pentru că, la 12 octombrie 1934, a fost mutat în garnizoana Buzău, la Regimentul 8 Dorobanți²⁸. Regimentul 8 Dorobanți-Buzău se numără printre cele mai vechi unități de infanterie din armata română. La 27 martie 1872, prin înaltul decret nr. 691, a fost promulgată *Legea organizării armatei* din anul 1868, fiind puse bazele organizării regimentelor de dorobanți, prin desființarea și contopirea unităților de grăniceri și a batalioanelor

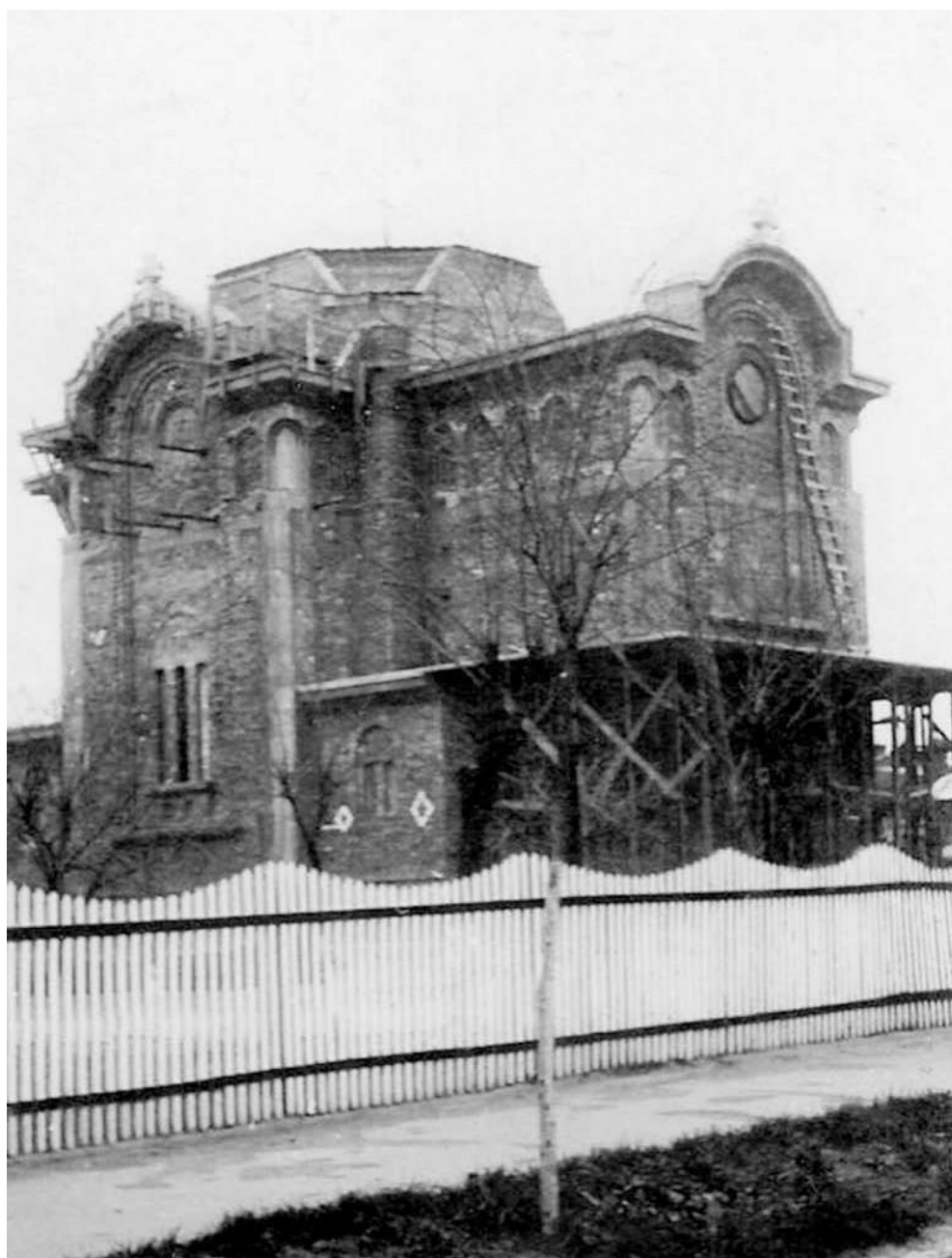
²⁴ Născut la 27 ianuarie 1896 în Câmpulung Muscel, pe linie maternă se înrudea cu câteva personalități culturale ale Câmpulungului: pictorul pașoptist Ion Negulici, poetul, prozatorul și dramaturgul Tudor Mușatescu și generalul de divizie Gheorghe Poșoiu. A fost arhitect-șef al Patriarhiei în perioada 1930-1963 și și-a desfășurat activitatea cu precădere în timpul patriarhului Iustinian (1948-1977). Portofoliul său conține peste 400 de proiecte, impresionate prin diversitate, calitate și cantitate. În timpul mandatului de arhitect-șef al Patriarhiei a proiectat peste 100 de biserici noi. A rămas atașat de orașul natal, proiectând și amenajând peste 80 de edificii publice, biserici, locuințe particulare, monumente comemorative și funerare. (<https://arhitectura-1906.ro/2013/12/arhitectul-dimitrie-ionescu-berechet-in-campulung/>, accesat la 01.07.2024).

²⁵ <https://www.ziuaconstanta.ro/stiri/invitati/scurt-istoric-al-bisericii-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-din-constanta-galerie-foto-675398.html>, accesat la 01.07.2024.

²⁶ Născut la 7 august 1885 în Poiana Lacului, plasa Pitești, județul Argeș, fiul preotului Ștefan Deleanu. Pentru mai multe amănunte despre cariera preotului Ilie Deleanu, vezi D. Anghel, *Ilie Deleanu – preot militar, pedagog și om de cultură, în Armata română și culele. Studii și comunicări prezentate la sesiunea națională de comunicări științifice Pitești - Mioveni, 25 iulie 2014*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2014, pp. 31-34.

²⁷ <https://www.ziuaconstanta.ro/stiri/invitati/scurt-istoric-al-bisericii-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-din-constanta-galerie-foto-675398.html>, accesat la 01.07.2024.

²⁸ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, f. 2.

Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Constanța în construcție

Sursa: <https://www.ziuaconstanta.ro/stiri/invitati/scurt-istoric-al-bisericii-sfintii-arhangheli-mihail-si-gavriil-din-constanta-galerie-foto-675398.html?imagini=1&open>

de miliții²⁹. Regimentul 8 Dorobanți a fost înființat la 1 iulie 1872, prin înaltul decret nr. 1055/1872, prin contopirea vechilor companii de grăniceri de la Coarnele Luncii, Dorna Prisecani, Comănești și Oituz și cu personal de la o unitate de milițieni. Avea reședința la Roman și zona de încorporare a recruților și de dislocare a subunităților pe teritoriile județelor Roman, Suceava, Neamț și Bacău³⁰. Comanda regimentului i-a fost încredințată colonelului Niculaie Holban, iar la 16 octombrie 1874, unitatea primea drapelul de luptă din partea regelui Carol I³¹. La 26 noiembrie 1875, prin înaltul decret nr. 2195, erau reorganizate regimentele de dorobanți, urmărindu-se restrângerea numărului de județe din aria de responsabilitate a unui regiment de dorobanți. Erau create încă opt regimente, pe lângă cele deja existente. Astfel, Regimentul 8 Dorobanți a fost transformat în „al 14-lea regiment de dorobanți”, organizat pe două batalioane, cu reședința în garnizoana Roman, zona administrativă fiind restrânsă la județele Roman și Bacău³². Prin același înalt decret, era prevăzută și crearea Regimentului 8 Dorobanți, cu reședința la Buzău, organizat pe două batalioane și opt companii, fiindu-i repartizate pentru încorporarea și concentrarea efectivelor și pentru dislocarea subunităților, doar teritoriile județelor Buzău și Ialomița³³. Regimentul a funcționat sub această titulatură până când, prin înaltul decret nr. 2329 din 11 iulie 1891, care modifica titulatura regimentelor de dorobanți, a primit numele Regimentul Buzău nr. 8³⁴. La 23 mai 1932, regimentului avea să îi fie modificată din nou titulatura, acesta devenind, conform înaltului decret regal nr. 1778 din 1932, Regimentul nr. 8 de Dorobanți Buzău³⁵, păstrându-și această titulatură până la 1 noiembrie 1944, când a fost desființat prin contopire cu Regimentul 40 Infanterie³⁶.

Comandantul Regimentul nr. 8 de dorobanți Buzău consemna următoarele cu privire la activitatea preotului Al. Soroceanu în perioada 1 noiembrie 1934 - 31 octombrie 1935:

I. a continuat să-și exercite programul de conferințe săptămânale la trupa regimentului cu zel, abnegație și pricepere; a îngrijit trupa în postul mare (spovedanie și împărțășirea cu Sfintele Taine).

²⁹ „Monitorul Oastei”, nr. 14/1872, p. 221-226.

³⁰ AMNR-DCAP, F. *Colecții - Registre Istorice și Jurnale de Operații*, vol. I, (în continuare se va cita RIJO-1), dos. 3294, f. 155.

³¹ *Ibidem*.

³² *Monitorul Oastei*, nr. 35, 1876, pp. 812-822.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Monitorul Oastei*, nr. 28, 1891, pp. 913-914.

³⁵ *Monitorul Oastei*, nr. 122, 1932, f. 3445.

³⁶ AMNR-DCAP, F. *Divizia 5 Infanterie*, dos. 1957/1944, ff. 345, 347.

II. În calitate de custode al Cimitirului Eroilor a supravegheat cu multă pricepere și dragoste întreținerea cimitirului³⁷: din inspecțiile făcute cimitirului de diferiți șefi ierarhici, preotul a fost totdeauna felicitat pentru buna întreținere a cimitirului.

III. A luat inițiativa de a înlocui pictura bisericească cu una potrivită cu iconografia bisericească. Marele merit al preotului este că a găsit un pictor de mare valoare fiind soldat în termen, care lucrează sub îndemnul și blândețe povețe ale părintelui cu mult entuziasm și sârguință, astfel că pictura bisericii va fi gata în cursul acestui an și va fi o podoabă de valoare. Nu numai atât, dar această pictură va costa foarte puțin, circa 40.000 de lei și aceasta numai datorită preotului, care asistă personal la cumpărături, la facerea vopselelor și la executarea picturii.

IV. În afară de pictură, părintele a mai propus și executat următoarele reparații și renovări la biserică: 1) îngroparea luminii electrice (instalația) în zid; 2) montarea în interiorul turlei a patru becuri electrice, care luminează întreaga turlă, dându-i un aspect festiv; 3) a completat ventilatoarele; 4) a completat sobele.

V. În rezumat: Părintele căpitan Soroceanu este un bun preot militar, un bun gospodar și cu multă dragoste pentru serviciul religios și sfântul locaș, [pe] care îl are în primire. Are o purtare ireproșabilă, atât în societate, cât și în serviciu. Are cunoștințe generale și profesionale [suficiente] de a deveni preot maior³⁸.

Activitatea preotului Al. Soroceanu nu a rămas neapreciată de superiori, acesta fiind citat prin ordinul de zi pe divizie. În ordinul de zi nr. 36 din 13 noiembrie 1936, al Diviziei 5 Infanterie, se consemna:

Având în vedere raportul nr. 66 din 10 noiembrie 1936, al comitetului de conducere al Bisericii Eroilor Diviziei 5, prin care arată că preotul căpitan Soroceanu Alexandru,

³⁷ Cimitirul Eroilor din curtea Bisericii Eroilor Buzău fusese construit la inițiativa comandantului Diviziei 5 Infanterie, generalul Nicolae Uică. În acest cimitir, au fost aduse din cimitirul *Sfântul Gheorghe* monumentele ridicate în cinstea ostașilor căzuți în campania din 1913 (al Doilea Război Balcanic), precum și cele două monumente ridicate de germani în timpul Primului Război Mondial. Ele au fost așezate în cele patru părți ale cimitirului. În Cimitirul Eroilor din Buzău de află osemintele a 9.653 de eroi necunoscuți (din ambele tabere beligerante, Antanta și Puterile Centrale), ceea ce face din această necropolă cel mai mare cimitir al eroilor din România și unul dintre cele mai importante cimitire cu eroi necunoscuți din Europa (8.001 militari români, 753 militari germani, 744 militari austro-ungari, 136 militari ruși și bulgari, 14 militari turci, 5 militari italieni și 1 militar evreu, care au luptat în Primul Război Mondial). La intrarea în cimitir s-a construit un portal în formă de arc de triumf, pe al cărui frontispiciu există inscripția „Cimitirul Eroilor”, iar în spate, anul „1930”. De o parte și alta, pe stâlpii de susținere, a fost așezat câte un tun în miniatură și câte un vultur. Pe stâlpul din stânga există un medalion cu textul: „Călătorule descoperă-te! Fiii patriei întregite odihnesc aici fericiți că și-au făcut datoria”, iar pe stâlpul din dreapta, într-un medalion identic, se află inscripția: „Aici odihnesc ostași căzuți în Marele război pentru întregirea neamului 1916-1919”. Inaugurarea cimitirului a avut loc la 8 octombrie 1931, în prezența regelui Carol al II-lea, prim-ministrului Nicolae Iorga și a patriarhului României. (<https://buzauopen.ro/pat/portalul-in-forma-de-arc-de-triumf-de-la-intrarea-in-cimitirul-eroilor/>, accesat la 01.07.2024.)

³⁸ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, ff. 24, 24v.

confesorul garnizoanei Buzău, a corespuns cu noianul de greutate cerut cu renovarea Cimitirului și repararea și pictarea din nou a Bisericii Eroilor și, încă de la luarea serviciului în primire, a dat dovadă de un bun, priceput și harnic gospodar, reușind cu o sumă minimă să execute și să termine pictura Bisericii, pentru care a fost felicitat și de PS Episcopul Ghenadie la recepția făcută; în plus nu a neglijat nici celelalte atribuțiuni, ținând săptămânal conferințe trupei, ordon citarea sa prin ordin de zi pe divizie, pentru faptele mai sus-arătate.

Comandantul Diviziei 5, general [Teodor] Serghiescu³⁹.

Comandantul Regimentului 8 Dorobanți completa cu referiri la perioada 1 noiembrie 1935 - 31 octombrie 1936 caracteristica activității lui Al. Soroceanu:

Cu același zel, abnegațiune și evlavie a continuat să-și îndeplinească serviciul și anul acesta. A ținut regulat serviciile religioase în biserica eroilor, duminicile și sărbătorile, la care asistă întotdeauna, pe lângă ostașii garnizoanei, și un numeros public civil, atras de evlavia și fastul slujbei, precum și de frumusețea picturală a bisericii – opera inițiativei și destoiniciei preotului. A executat cu multă dragoste și abnegațiune serviciile religioase la regiment în diferite ocaziuni, cu tot fastul și competența. A ținut regulat conferințe religioase trupei după programul stabilit de garnizoană cu multă pricepere. A vizitat regulat bolnavii la infirmerie și spital, aducându-le mângâiere și sfaturi părințești. Neobosit la datorie, ori de câte ori era chemat la ofițeri sau reangajați acasă în diferite ocaziuni religioase. [...] În calitate de custode al Cimitirului Eroilor a îngrijit cu multă competență și pricepere de morminte și grădină, înfrumusețând-o încontinuu. Sub conducerea sa pricepută și cu mult entuziasm și credință în cele sfinte, a terminat pictura bisericească a Bisericii Eroilor Diviziei 5. În adevăr, este o podoabă de artă bisericească. Cheltuielile sunt minime față de valoarea picturii. Recepția făcută bisericii în prezența PS Sale Episcopului Ghenadie a dat motiv PS Sale de a-și arăta recunoștința și uimirea față de o operă atât de mare înfăptuită cu mijloace atât de reduse. În afară de pictura interioară s-au mai realizat tot sub conducerea și controlul direct al preotului: scara la ușa din Sfântul Altar, cu material donat; s-au vopsit pereții exteriori în ulei; s-au pictat 37 de iconițe pe peretele exterior al bisericii; s-au lucrat în beton [două] bănci în fața cimitirului din material donat⁴⁰.

La 7 mai 1937 preotului Al. Soroceanu i-a fost acordat Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler⁴¹. La 1 aprilie 1938 a fost mutat, în interes de serviciu, la Corpul 1 Armată, în funcția de șef al Serviciului religios⁴². Comandantul Corpului I Armată, generalul de divizie D. Popescu, nota în foaia calificativă pentru perioada 1 noiembrie 1937 - 31 octombrie 1938:

Este șeful Serviciului religios de la Corpul de armată în care calitate a depus o muncă lăudabilă, ocupându-se de aproape și cu multă dragoste de educația morală și reli-

³⁹ *Ibidem*, f. 25.

⁴⁰ *Ibidem*, ff. 26-27.

⁴¹ *Ibidem*, f. 1v.

⁴² *Ibidem*, f. 2.

gioasă a unităților din garnizoana Craiova, dând în același timp și directive folositoare pentru celelalte garnizoane. Este un preot cult și demn în relațiile sale de serviciu și sociale. A fost citat pe Armată prin Ordinul de zi nr. 16 din 2 aprilie 1938 al ministrului Apărării Naționale pentru activitatea rodnică și realizări pe tărâmul național, pe când se afla în garnizoana Buzău⁴³.

În urma unei inspecții, episcopul general P. Ciopron, inspectorul clerului militar, consemna:

Trecând în inspecție canonică la garnizoana Buzău, unde se află confesor preotul căpitan Soroceanu, am constatat că acest preot, deși nu are studii teologice superioare, totuși este foarte conștiințios în serviciul său. Zilnic este în contact cu trupa. Îi place să se ocupe de aproape ca garnizoana în care servește să aibă negreșit biserică. Este bine apreciat de întregul corp ofițeresc, admirând îndeosebi zelul său pentru educația sufletească a ostașilor⁴⁴.

Și în garnizoana Craiova, preocupările sale au fost aceleași: „Prin stăruința sa, s-a reparat și reînnoit pictura Capelei militare de la Spitalul Corpului de armată din Craiova. Tot prin stăruința sa s-a procurat în mod gratuit la aceeași capelă: patru sfeșnice mari și un iconostas”⁴⁵, nota tot generalul de divizie Dumitru Șt. Popescu, comandantul Corpului 1 Armată.

La 8 iunie 1940, Al. Soroceanu a primit gradul de preot maior⁴⁶, iar comandantul Corpului I Armată consemna în foaia calificativă pentru perioada 13 iunie 1940 - 31 octombrie 1940 următoarele:

Protopopul stravrofor maior Soroceanu Alexandru a condus Serviciul religios în Corpul 1 Armată, desfășurând o activitate pe tărâmul spiritual demnă de toată lauda. Prin contact des cu unitățile Corpului 1 Armată a ținut legătura sufletească cu ofițerii și trupa diviziilor și elementelor neîndivizionate, mai ales contribuind în largă măsură la întărirea credinței strămoșești și liniștirea spiritelor, mai cu seamă în urma evacuării trupelor din Basarabia, când se născuse un curent ostil evreilor, din pricina conduitei lor față de trupele care se retrăgeau în Moldova. Rezultatele dobândite au fost foarte bune. Depune mult interes în executarea atribuțiilor ce îi revin și totdeauna a obținut roade foarte bune⁴⁷.

La mijlocul anului 1940, toate sacrificiile umane și materiale ale soldaților români și ale populației civile din timpul Primului Război Mondial, toate eforturile și demersurile politice și diplomatice românești din perioada războiului și din timpul Conferinței de Pace de la Paris, toate deciziile care se regăseau în sistemul

⁴³ *Ibidem*, f. 29.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 29v.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 30.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 31.

de tratate versaillez fuseseră anulate, încălcate cu brutalitate de cele două mari puteri, Germania și URSS. Cei doi mari dictatori ai istoriei, nemulțumiți de prevederile păcii mondiale de după război, animați de dorințe revanșarde, în cazul Germaniei, și de visul de expansiune teritorială, în cazul URSS, au ajuns la o ne-firească înțelegere de a-și împărți sferele de influență și dominație asupra Europei și lumii și de a instaura o nouă ordine mondială.

Evacuarea teritoriilor anexate de URSS a avut loc în mai multe etape, rapiditatea cu care Moscova ceruse să fie eliberate teritoriile creând premisele haosului care a urmat. Imediat după ocuparea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, regimul sovietic a dezlănțuit teroarea, represiiunile, deportările și maltrătarile ca mijloace de intimidare a populației. Acțiunile de teroare din anii 1940-1941 din Basarabia și Bucovina de Nord au avut în vedere, în principal, categoriile de populație care erau considerate obstacole în calea expansiunii sovietice: reprezentanții clerului, intelectualii, foștii funcționari ai administrației românești, țăranii înstăriți, proprietarii, comercianții, fostele cadre militare ale armatei române și țariste. Măsuri represive au fost luate și asupra populației băștinașe, fiind pedepsită orice exprimare a sentimentului național român.

Represiiunile începuseră deja din 28 iunie - 3 iulie 1940, la Chișinău, Bender, Soroca, Orhei și Bălți ostașii sovietici, împreună cu ilegaliști comuniști jefuind populația care se retrăgea în România, arestând și predând către NKVD pe foștii funcționari de stat (medici, învățători, juriști), proprietari, comercianți⁴⁸.

În concepția bolșevică, teroarea era ridicată la rang de principiu, Vladimir Lenin formulând-o astfel în scrisoarea adresată lui Dmitri Kurski, comisarul poporului pentru justiție, cu prilejul redactării codului penal:

Eu cred că ideea fundamentală (a Codului Penal – n.a.) e clară: să expună deschis principii, stabilind natura, justificarea, necesitatea și limitele terorii. Tribunalul nu trebuie să abolească teroarea, ci să o justifice în principiu, dându-i o formă juridică și fără înfrumusețări⁴⁹.

Represaliile sovietice au vizat familia și biserica, valori tradiționale pentru poporul român. Familia era afectată prin suprimarea datinilor și tradițiilor, prin „prăpastia pe care au încercat să o sape între părinți și copii”⁵⁰. În același timp, educația antireligioasă constituia o parte importantă a pedagogiei sovietice, formulată astfel:

⁴⁸ A. Moraru, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria 1812-1993*, AIVA, Chișinău, 1995, p. 347.

⁴⁹ Guvernământul Basarabiei, *Basarabia dezrobită. Drepturi istorice. Nelegiuiri bolșevice. Înfăptuiri românești*, Chișinău, iulie 1942 (În continuare se va cita *Basarabia dezrobită...*), p. 86.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 70.

Educația anti-religioasă trebuie să se facă organizându-se întregul învățământ, în așa fel ca să se asigure formarea la școlari a unui orizont științific marxist-leninist, a cunoștințelor corecte științifice despre natură și societate, care să nu lase loc prejudecăților, supranaturalului și misticismului. Folosindu-se de faptele istorice și operele literare și artistice, trebuie altoit școlarilor ura și scârba față de acțiunile mârșave ale bisericii și minciunile slujitorilor ei. Trebuie în sfârșit ca această ură față de religie și conștiința necesității de a o nimici să le facem active, astfel ca la școlari să se nască în mod natural dorința arzătoare de a lupta pentru eliberare deplină a minții omenești de rămășițele religiei⁵¹.

Biserica a primit o lovitură indirectă, prin educație și fiscalitate. Fiind cunoscut sentimentul religios al populației basarabene, autoritățile sovietice au condiționat funcționarea bisericilor de plata unor taxe exagerate (între 2.000 și 5.000 de ruble anual), pe care sperau ca populația să nu le poată plăti, închiderea bisericilor devenind astfel aparent legală. Cu toate acestea, populația a făcut eforturi mari pentru a putea plăti birurile, ceea ce a determinat autoritățile să recurgă la alte metode. Prima a fost ridicarea taxelor la sume exorbitante. Unei biserici din Cahul, de exemplu, i se aplicase un impozit de 70.000 de ruble, pe care nu l-a putut plăti, astfel că a fost închisă, oamenii mergând pe ascuns la slujbe în bisericile din alte localități⁵².

O altă lovitură, de această dată directă, au fost actele de huliganism săvârșite asupra bisericilor și obiectelor de cult. Un cetățean din satul Flămânda relatează că atunci când rușii au intrat prima dată în sat, au tras cu revolverele asupra unei cruci de la fântâna situată la intrarea în sat⁵³. Într-o biserică din Chișinău, pe spatele unei icoane a lui Iisus Christos a fost desenat chipul lui Iosif Stalin, în alte biserici au fost arse icoanele, mângăliți pereții, veșmintele preoțești luate și folosite pe post de costume la teatru, unele biserici și mănăstiri au fost transformate în cantonamente de trupe, grajduri, magazii, săli de spectacole sau toalete, cum a fost cazul unei mici biserici din portul Ismail și al bisericii garnizoanei din Hotin. Clădirea Palatului Mitropolitan din Chișinău a fost transformată în club, capela în sală de dans, a cărei scenă era montată chiar pe locul altarului. Bisericile neterminate au fost dărâmate, materialul fiind folosit pentru alte construcții, preoții erau scuipați și bătuți pe stradă sau în biserică, iar cei mai zeloși au fost deportați, închiși sau uciși. Grozăviile s-au extins și la casele particulare, icoanele fiind batjocorite, iar cruciulițele găsite la copiii creștini smulse și aruncate la gunoi⁵⁴.

⁵¹ *Ibidem*, p. 74.

⁵² *Ibidem*, p. 76.

⁵³ A. Moraru, *op. cit.*, p. 350.

⁵⁴ *Basarabia dezrobită...* pp. 76-77, 115-117.

Biserică din Basarabia devastată. Se observă steaua pusă în locul crucii

Sursa: Gheorghe Buzatu, *Paradigme ale tragediei Basarabiei*, Editura Vicovia, 2013, p. 21.

Începând cu 22 iunie 1941, România a intrat în război, urmărind restabilirea hotarelor sale de până la 28 iunie 1940, un rol destul de important revenind preoților militari. La 22 iunie 1941, Al. Soroceanu a fost mobilizat și repartizat la Regimentul 26 Dorobanți⁵⁵. În *Registrul istoric al Regimentului 26 Dorobanți* era consemnată plecarea pe front, în data de 18 septembrie 1941, cu următoarea justificare:

În conformitate cu ordinul Diviziei 2 nr. 10.001 din 12 septembrie 1941, prin care se comunică „programul de transport”, Regimentul 26 Dorobanți „Rovine”, începând cu data de 18 septembrie 1941, se deplasează din garnizoană, în șase transporturi, pe front. Înaintașii noștri, care au luptat în 1919, în războiul de întregire a neamului, nu s-au oprit nici pe culmile Munților Apuseni și nici pe malurile Tisei, până n-au distrus ultima rezistență inamică. Pentru atingerea acestui scop, ei s-au bătut până au cucerit capitala ungurilor, Budapesta. Astăzi noi, pentru a putea răzbuna trecutul, sângele vărsat în această luptă pentru „Cruce”, și pentru a asigura liniștea copiilor și stăpânirea pământului, trebuie să mergem să cucerim ultima citadelă inamică, Odesa⁵⁶.

Înainte de plecarea pe front, „preotul maior Alexandru Soroceanu s-a ocupat cu multă râvnă de pregătirea sufletească a ostașilor Regimentului 26 Dorobanți prin slujbe, predici și povețe”⁵⁷. Înaintarea armatei române pe teritoriul Rusiei Sovietice a dat ocazia atât trupelor române, cât și preoților militari să descopere că în acele regiuni viața religioasă fusese distrusă de comuniști, autoritatea sovietică desfășurând o politică de descreștinare prin constrângere, cu urmări ce i-au îngrozit pe preoții militari români, nevoiți să se transforme în adevărați misionari creștini pentru populația civilă.

După intrarea trupelor române în URSS, populația civilă se interesa imediat de existența unui preot, cerându-i acestuia să officieze slujbe religioase sau să-i creștineze prin botez. Preoții militari români au fost nevoiți să officieze slujbe de înmormântare atât pentru soldații

Preotul Alexandru Soroceanu

Sursa: AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dosar nr. 90

⁵⁵ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, f. 2.

⁵⁶ AMNR-DCAP, F. *Colecții – RIJO-1*, dos. 3426, f. 105.

⁵⁷ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, f. 32.

căzuți pe câmpul de luptă, cât și pentru persoanele decedate cu mult înainte de sosirea trupelor române. Activitatea desfășurată de preoții militari a dus la îmbunătățirea relațiilor cu localnicii, cu reale avantaje pentru situația armatei române în spatele frontului.

Pe front, preotul Al. Soroceanu, după cum nota comandantul Regimentului 26 Dorobanți „Rovine”,

... a însoțit regimentul în luptele din jurul Odesei. În orele de acalmie și seara nu pierdea ocaziunea să vină pe front, unde lua contact cu ostașii, îmbărbătându-i. În timpul zilei, nelipsit de la postul de prim ajutor regimentar, unde ajuta pe doctor și îmbărbăta din nou răniții sau de la Cimitirul Eroilor Regimentului 26 Dorobanți unde slujea pe cei căzuți și se îngrijea de creștineasca lor înmormântare. Mi-a dat un sprijin neprețuit la organizarea cimitirului. În timpul marșului de la Odesa spre Nipru a însoțit continuu regimentul profitând de orice ocazie pentru încurajarea ostașilor și găsim și timpul necesar să propovăduiască populației întoarcerea la cele sfinte. În comuna Aleksandrovka a improvizat o biserică într-o clădire părăsită, unde se slujește și astăzi⁵⁸.

La 24 decembrie 1941, prin ordinul Marelui stat-major nr. 133546/1941, preotul Al. Soroceanu a fost numit preot confesor la Ambulanța divizionară nr. 2, în locul preotului Gheorghe Bălana⁵⁹.

Ultima caracterizare din dosarul personal al preotului Al. Soroceanu este semnată de locțiitorul comandantului Diviziei 2 Infanterie, colonelul Nicolae Marinescu, la sfârșitul anului 1941:

În totul de acord cu prea bunele aprecieri făcute de comandantul regimentului. Am avut ocazia să văd la lucru pe acest preot militar pe câmpul de luptă și pe timpul marșului de la Odesa la Nipru. Cu o voință fără margini, însuflețit de un permanent patriotism, a depus o muncă demnă de toată lauda, aducând foloase reale regimentului. Este un foarte bun preot militar⁶⁰.

La 12 august 1942 a fost șters din controale, fiind consemnat ca decedat în Spitalul german nr. 6 (Regimentul 9 Artilerie)⁶¹.

Prin documentele prezentate am dorit să reconstituim câteva imagini din amplul tablou al importantului rol pe care preoții militari l-au avut în viața ostașilor, cărora le-au fost alături, oficiind pentru aceștia slujbe, oferindu-le sfaturi creștine, îmbărbătându-i, organizând înmormântări și întreținând morminte și cimitire, îndeplinind atât imperativele naționale, cât și pe cele spirituale, fiind nu doar soldați ai țării, ci și ai credinței, așa cum afirma unul dintre combatanții de atunci.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 32v.

⁵⁹ AMNR-DCAP, F. *Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 286, f. 817.

⁶⁰ AMNR-DCAP, F. *Memorii Bătrâni*, litera „S”, maiori, dos. 90, f. 32v.

⁶¹ *Ibidem*, f. 2.